

*Maandblad der Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging
gevestigd te Amsterdam.*

G. M. Roding

Een reis door Macedonië

In het voorjaar van 1962 hadden wij het voorrecht onder deskundige leiding een rondreis per auto te kunnen maken door Macedonië.

Via de route Beograd—Nisj bereikten we de hoofdstad Skopje, waar wij onze eigenlijke tocht begonnen. Hoewel het uiteraard ons doel was om de flora en fauna van dit merkwaardige land te bestuderen, ging het natuurlijk niet aan om een stad als deze te negeren. Skopje ligt in een vruchtbare vlakte, omgeven door hoge bergen. Door de gunstige ligging als kruispunt van de grote routes die enerzijds van Centraal Europa naar Griekenland voeren en anderzijds de Zwarte Zee met de Adriatische kust verbinden, is het sinds meer dan 25 eeuwen één der belangrijkste centra van de Balkan, waar tal van beschavingen elkaar ontmoeten. Helaas zijn dit lang niet altijd vreedzame ontmoetingen geweest en tal van ruïnes getuigen hiervan. Vanzelfsprekend heeft de ruim vijf eeuwen durende turkse overheersing een duidelijk stempel gedrukt op deze stad: talrijke minaretten beheersen nog het stadsbeeld ondanks de hand over hand toenemende flatgebouwen en fabrieken in westerse stijl.

Ook de zigeunerwijk met zijn lemen huizen heeft nog zijn oorspronkelijk karakter volkomen bewaard.

Vóór alles is het echter de bevolking zelf, die de stad zijn grote bekoring geeft. De wekelijkse marktdag vooral is een onvergetelijke belevenis voor ons westerlingen. Van heinde en verre komen de bewoners van de omgeving bijeen om hier hun, in onze ogen vaak zeer schamele, koopwaar aan de man te brengen. Dikwijls zijn het hele gezinnen: papa voorop, prinsheerlijk op een ezel gezeten en op enige meters daarachter volgt dan een zwaar beladen moeder met kinderen.

Het is ondoenlijk om maar bij benadering de veelsoortige kleding te beschrijven: we zien er prachtige klederdrachten van de bergbewoners, herders in eenvoudige schaapsvachten, joden in wijde kaftans en tal van dames in wijde, kleurige harembroeken. Denkt u zich daarbij de vele nauwe straatjes met de typisch oosterse winkeltjes waardoor zich die bonte menigte wringt, dan kunt u zich voorstellen hoe moeilijk het is de camera ook maar even rust te gunnen.

Auto's ziet men er maar heel weinig, maar ezels zijn hier net zo gewoon als bij ons fietsen. Vaak zijn ze echter zo zwaar bepakt, dat u de dieren nauwelijks meer ziet.

Mèt de huiskerende marktgangers trokken wij des namiddags naar ons eerste doel: het moerasgebied van Katlano.

Ooievaars, zilverreigers, purperreigers en ralreigers zaten hier in talrijke

paren, maar ook ibissen en steltkluten vertoonden zich. In de oeverzone wemelde het van moerasschildpadden (*Emys orbicularis*), die juist in de paartijd waren. De mannetjes dreven daarbij de wijfjes met forse beten naar ondieper water.

In het zandige heuvelgebied eromheen troffen we landschildpadden (*Testudo hermanni*) en smaragdhagedissen aan, benevens een typische vogelwereld waarvan we alleen maar klauwieren, bijeneters en hoppen vermelden. In een dorpje aan de oever hadden tal van ooievaars hun nesten gebouwd op de met stro bedekte, lemen hutten. Boven dit gebied zagen we ook onze eerste gieren rondcirkelen.

De volgende dag trokken we verder langs de Vardar zuidwaarts tot het prachtige stadje Titov Veles, waar we de rivier overstaken. Al spoedig

*Buffels in
Zuid-Macedonië.*

hadden we hier een aardige botanische ontmoeting: tegen de steile rotswand stond hier de beroemde, paarsbloemige *Ramondia nathaliae* (*Gesneriaceae*) welke beschouwd wordt als een relict uit het Tertiair.

Van tijd tot tijd kruisten we onstuimige bergbeken, zoals de Topolka en de Babuna die hun water naar de Vardar stuwden. Wij volgden deze beken een eind stroomopwaarts en kwamen daarbij terecht in een karstachtig landschap met diepe kloven. Dit gebied herbergde wel een zeer rijke fauna. In de paar dagen die we er voor konden reserveren zagen we twee soorten gieren, steenarenden, een broedende slangenarend die we op de film konden vastleggen, steenhoenders, zwarte ooievaars, gewone moerasschildpadden, twee soorten landschildpadden (*Testudo graeca* en *T. hermanni*), talrijke hagedissen en slangen, waaronder de zeldzame *Typhlops vermicularis*, bijzondere vlinders en kevers, bidsprinkhanen, grote duizendpoten, veel merkwaardige slakken in het bijzonder van de geslachten *Clausilia*, *Chondrula* en *Helix* en minuscule bronslakjes.

De begroeiing bestond voornamelijk uit doornstruiken als hondsrozen, meidoorns, accacia's en christusdoorns (*Paliurus aculeatus*), die ons menige schram bezorgden.

Onze route langs de Vardar vervolgend passeerden we Demir Kapija, een indrukwekkend rotsmassief vol reusachtige kloven en watervallen, en

bereikten tenslotte het Dojranmeer, het kleinste der drie meren op de grens van Griekenland.

De uitgestrekte rietvelden herbergden ontelbare vogels. Het dragen van waterlaarzen bleek hier van veel nut, want het krioelde hier van prachtig gekleurde, decimeterslange bloedzuigers. In een viskwekerij aan de rand van het meer was men juist bezig met het verdelgen van schildpadden, die natuurlijk duchtig huishielden onder het visbroed. Bij nader toezien bleek, dat men hier naast de gewone, *Emys orbicularis*, ook nog een tweede soort: *Clemmys caspica rivulata*, een minder bekende ondersoort, aan het uitroeien was! Ook zagen we daar de buit van een juist terugkerende visser: meervallen van meer dan een meter lang!

Langs de Rajetz trokken we verder via Prilep naar Bitola. Wijnbouw, zijdeteelt (moerbeibomen!), katoen en tabak schenen hier de hoofdmiddelen

*Een der oude,
metersdikke
platanen
te Ohridi*

van bestaan te vormen, terwijl op de vochtiger plaatsen ook rijstbouw beoefend werd. Overal zagen we buffels, die een sterke gelijkenis tonen met hun indische verwanten. Helaas bleek het grote moerasgebied bij Bitola, dat één der grootste broedplaatsen was van pelikanen in Europa, volkomen verdwenen: een dorre steppe breidde zich uit waar nog in 1955 honderden pelikanen huisden!

Het Prespameer dat daarna op het programma stond bleek evenals het beroemde Ohridmeer nog heel veel vogels te herbergen; wij zagen er o.a. behoudens de eerder reeds genoemde moerasvogels, ook grote zilverreigers en lepelaars. Helaas bleek men er wel wat wonderlijke opvattingen te huldigen omtrent de vogelbescherming, want de conservator van het museum te Struga (aan het Ohridmeer) liet ons vol trots een lepelaar en een drietal jonge Oehoe's zien die hij zojuist had geschoten!

Het Ohridmeer is met zijn oppervlakte van 30 x 14 km het grootste meer aan de Griekse grens. Het ligt op ongeveer 700 m boven de zeespiegel, heeft een grootste diepte van 286 m, is reeds in het tertiair gevormd en heeft een zeer bijzondere fauna die voor een deel nergens anders ter wereld gevonden wordt.

Van groot economisch belang zijn de forellen (*Trutta lemnitz*) die hier, in een hoeveelheid van meer dan 120.000 kg per jaar, gevangen worden! De terugweg naar Skopje maakten wij langs de Albaanse grens, een weg die nog wel slecht is, maar die nog geweldig rijk is aan natuurschoon. Het is u ongetwijfeld opgevallen, dat wij het woordje „nog” in het bovenstaande schetsje regelmatig gebruikten. Helaas was dit noodzakelijk, want grote veranderingen zijn zich aan het voltrekken. Ik vertelde u reeds van het verlaten pelikanenparadijs, maar ook alle andere moerasgebieden worden met ontginning bedreigd; prachtige kloven zullen in stuwweren verdwijnen en de mechanisatie zal ook hier langzaam maar zeker veld winnen. Er worden uitstekende wegen aangelegd, maar dat zal het proces van modernisering nog verhaasten. Daarom heeft de K.N.N.V. gemeend dit jaar een tocht naar Macedonië te moeten uitschrijven; verzuim deze unieke gelegenheid niet! Het aantal deelnemers is beperkt en indien u van plan bent met ons mee te gaan, moet u zich nu onmiddellijk aanmelden!

Een wolf als verkeersslachtoffer slechts enkele kilometers buiten Skopje.

Hoornpapavers geëvacueerd

De Haagse Plantsoenendienst heeft tussen Kijkduin en Monster een aantal exemplaren van de hoornpapaver, een in deze streek zeer zeldzaam gewas, verplaatst naar andere, gunstig gelegen plekken in het ruime Westduinpark, dat zich tussen Scheveningen en Kijkduin uitstrekt.

De dienst heeft dit gedaan, omdat de hoornpapavers op de plaats waar ze in het wild groeiden, met uitroeiing worden bedreigd. Op die plaats wordt namelijk ter versterking van de ter plaatse zeer smalle duinstrook, voortdurend puin gestort, met het doel hiervan een tweede zeewering ten behoeve van Delfland te formeren.

Een overigens anonieme klaagbrief van „een natuurliefhebber” die zich verzette tegen de wijze waarop een stedelijke groendienst parken en plantsoenen aanlegt en onderhoudt, was mede aanleiding tot een onderzoek in de omgeving van de puinstortplaats, waarbij werd nagegaan of er zeldzame gewassen zouden zijn. De hoornpapaver werd bij deze gelegenheid als enige echt zeldzame gevonden.

De hoornpapaver (*Glaucium flavum*) is een tweejarige papaverachtige plant, met citroengele plm. 4 cm grote bloemen, aan struiken van plm. 40 cm hoog, die met hun grijs-blauwgroene blad een typische „duinplantenkleur” hebben. Bijzonder aan deze plant zijn de tot omstreeks 15 cm lange vruchten. In zuidelijker duingebieden komt de plant wat veelvuldiger voor, in de noordelijke kuststrook wordt de hoornpapaver steeds zeldzamer.

Uit: Maandbericht Kon. Ned. Maatschappij voor Tuinbouw en Plantkunde, afd. 's-Gravenhage, januari '63